

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย โดยแยกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. บริการสนเทศด้านอาชีพ
 - 1.1 ความหมายและความสำคัญของบริการสนเทศด้านอาชีพ
 - 1.2 จุดมุ่งหมายของการให้บริการสนเทศด้านอาชีพ
 - 1.3 ขอบข่ายและรูปแบบวิธีการให้บริการสนเทศด้านอาชีพ
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ
 - 2.1 ความหมายของการเลือกอาชีพ
 - 2.2 กระบวนการเลือกอาชีพ
 - 2.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ
 - 2.4 ทฤษฎีการเลือกอาชีพ
 - 2.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ
 - 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ
 - 3.1 ความสนใจในอาชีพ
 - 3.2 บุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับอาชีพ
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์
 - 4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการให้ข้อมูลด้านอาชีพ
 - 4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์

บริการสนเทศด้านอาชีพ

บริการสนเทศ (information service) เป็นหนึ่งในบริการหลักทั้ง 5 บริการของการแนะแนวที่ประกอบด้วยบริการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล (individual information service) บริการสนเทศ (information service) บริการให้คำปรึกษา (counseling service) บริการจัดวางตัวบุคคล (placement service) และบริการติดตามและประเมินผล (follow-up service)

บริการทั้งหมดนี้ควรกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การแนะแนวประสบผลสำเร็จ บรรลุถึงเป้าหมาย นั่นคือ สามารถป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา และช่วยส่งเสริมบุคคลให้พัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายและรวดเร็วเช่นปัจจุบันนี้ ทำให้การเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลรวมทั้งเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมมีความยากลำบากยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะทางอาชีพ (occupation information) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการให้ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อสนองความสนใจและใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความหมายและความสำคัญของบริการสนเทศด้านอาชีพ นอริส, เซราน, และแฮช (Norris, Zeran, & Hatch, 1966, pp. 22-23) กล่าวถึงข้อเสนอแนะด้านอาชีพว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงและก่อให้เกิดประโยชน์เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่การงาน การหาแหล่งงาน การเข้าสู่อาชีพ ลักษณะและชนิดของอาชีพ รวมทั้งสภาพภาพของงาน ค่าตอบแทน ความก้าวหน้ารวมถึงความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคต

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2537, หน้า 19) กล่าวว่า เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาชีพทุกชนิด ทั้งโอกาสการทำงาน ธรรมชาติของงาน คุณสมบัติ สิ่งแวดล้อม บุคลิกที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ ตลอดจนรายได้และการเตรียมตัวในการเข้าสู่อาชีพ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับพล แสงสว่าง (2529, หน้า 12) ที่ยังรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษาอบรมเพื่อการประกอบอาชีพเหล่านั้นและข้อมูลเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพได้ถูกต้อง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าข้อเสนอแนะด้านอาชีพ (occupation information) เป็นข้อมูลที่ให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะอาชีพต่าง ๆ การศึกษาที่จำเป็นในการเข้าสู่อาชีพนั้น รายได้ แนวโน้ม และความต้องการของตลาดแรงงาน สภาพการณ์ในการทำงาน ความก้าวหน้าของอาชีพรวมทั้งการเตรียมตัวและการปรับตัว เพื่อประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลและสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

จุดมุ่งหมายของการให้ข้อเสนอแนะด้านอาชีพ สำเนาวั ขจรศิลป์ (2529, หน้า 117) กล่าวว่าเป้าหมายที่สำคัญของการให้ข้อเสนอแนะด้านอาชีพก็เพื่อช่วยให้บุคคลได้ใช้ข้อมูลด้านอาชีพในการวางแผนประกอบอาชีพและการเลือกสาขาวิชาที่จะศึกษา ส่วนเป้าหมายรองลงไปคือ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ ด้านอาชีพ และเพื่อกระตุ้นให้สำรวจอาชีพ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ จำเริญ ช่างโชติ และวราวัฒน์ รังคปราณี (2522, หน้า 147) ที่กล่าวไว้โดยสรุปได้ดังนี้คือ

1. เพื่อให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงานอาชีพ เช่น มีอาชีพอะไรบ้าง ลักษณะของงาน พื้นฐานความรู้ของผู้ประกอบอาชีพ ค่าตอบแทน โอกาสก้าวหน้าในการทำงานและรายละเอียด

อื่น ๆ เกี่ยวกับอาชีพ

2. เพื่อให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการศึกษาต่อเพื่ออาชีพ เช่น มีสถานศึกษาใดบ้าง คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าศึกษาต่อเป็นอย่างไร และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจตนเองเกี่ยวกับความถนัด ความสามารถ ความสนใจ และคุณลักษณะอื่น ๆ เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับความต้องการของแต่ละอาชีพ

4. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักพิจารณาตนเองอย่างมีเหตุผล และสามารถตัดสินใจเลือกได้อย่างฉลาดและถูกต้อง

ขอบข่ายและรูปแบบวิธีการให้บริการสนเทศด้านอาชีพ ข้อมูลด้านอาชีพเป็นข้อมูลที่มีขอบข่ายกว้างขวางมาก ฮอปพอก (Hoppock, 1982 อ้างถึงใน สำเนา ขจรศิลป์, 2529, หน้า 49) ได้กล่าวถึงขอบข่ายข้อมูลด้านอาชีพไว้พอสรุปได้ว่าเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้คือ

1. แนวโน้มของตลาดแรงงาน
2. ลักษณะงาน
3. สภาพแวดล้อมของงาน
4. คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพ
5. รายได้ ค่าตอบแทนที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ
6. ความก้าวหน้าในการทำงาน
7. การกระจายของผู้ประกอบอาชีพ
8. ข้อดี ข้อเสีย ของแต่ละอาชีพ

การให้ข้อมูลด้านอาชีพแก่บุคคลนั้น คู่มือแนะแนว ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2535) ได้เสนอขั้นตอน ดังนี้ ผู้ให้บริการสนเทศรวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้ผู้รับบริการทราบ สนใจ เกิดการทดลอง ประเมิน เปรียบเทียบ ในด้านต่าง ๆ จากนั้นก็ตัดสินใจ เปลี่ยนเจตคติ ในที่สุดเปลี่ยนพฤติกรรมหรือนำไปปฏิบัติ

การให้ข้อมูลด้านอาชีพมีรูปแบบและวิธีการให้หลายรูปแบบแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับโอกาสและข้อจำกัดต่าง ๆ โดยอาจสรุปรูปแบบและวิธีการได้ดังนี้คือ

1. การบรรยาย อภิปราย เช่น การเชิญผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ มาให้ความรู้ การให้ความรู้ในช่วงโมงกิจกรรมแนะแนว การจัดกิจกรรมโฮมรูม ฯลฯ
2. การใช้เอกสาร ป้ายประกาศ เช่น การจัดแผ่นพับ จุลสาร ป้ายนิเทศ ฯลฯ
3. การจัดกิจกรรม เช่น การจัดวันอาชีพ การจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ

4. การใช้โสตทัศนูปกรณ์ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เช่น เทป สไลด์ วีดิทัศน์ โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ

ความหมายของการเลือกอาชีพ กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1966, pp. 45-57) กล่าวว่า การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการตั้งแต่เกิดจนตายไม่ใช่การตัดสินใจเพียงครั้งเดียว แต่เป็นการตัดสินใจที่เป็นลำดับติดต่อกันไป แต่ละขั้นของกระบวนการมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของอายุของแต่ละบุคคล ซึ่งกาลเวลาเหล่านี้จะไม่หวนย้อนกลับหลังไปอีก ดังนั้นเมื่อตัดสินใจแล้วจะกลับหลังไม่ได้ และจบลงด้วยการประนีประนอมระหว่างความสนใจ ความต้องการของตนเองกับความเป็นจริงในโลก

ซูเปอร์ และไครท์ (Super & Crites, 1968 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 64) กล่าวว่า การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และในกระบวนการการเลือกอาชีพนี้จะแสดงถึงความตั้งใจที่จะประกอบอาชีพของบุคคล โดยบุคคลจะเลือกอาชีพโดยห่างไกลจากความเป็นจริงในช่วงอายุต้น และระดับความเป็นจริงจะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น

สำเนาวั จรศิลป์ (2529, หน้า 3) กล่าวว่า การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน ซึ่งบุคคลที่จะตัดสินใจที่จะเลือกอาชีพจะต้องรู้จักตนเองในด้านความสนใจ ความสามารถ และความถนัดเป็นอย่างดี นอกจากจะรู้จักตนเองดีแล้ว ผู้เลือกอาชีพจะต้องรู้จักโลกของงาน คือรู้จักอาชีพโดยละเอียดหลายอาชีพ

จากความหมายการเลือกอาชีวดังกล่าว สรุปได้ว่า การเลือกอาชีพเป็นความตั้งใจของบุคคลที่จะประกอบอาชีพนั้น โดยบุคคลควรจะเลือกอาชีพให้เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ และความถนัด และบุคลิภาพของตนเอง

กระบวนการเลือกอาชีพ กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1960 อ้างถึงใน วัชร ทรัพย์มี, 2523, หน้า 24-25) ได้สรุปหลักของกระบวนการเลือกอาชีพไว้ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการเลือกอาชีพ เป็นกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องซึ่งใช้เวลานานกว่า 10 ปี
2. กระบวนการเลือกอาชีพ เป็นขั้นตอนที่ไม่ย้อนกลับ คือเมื่อพัฒนาแล้วจะไม่ย้อนกลับไปที่มีลักษณะเช่นขั้นต้น ๆ อีก
3. กระบวนการเลือกอาชีพ เป็นกระบวนการที่ผสมผสานความต้องการของบุคคลที่จะเลือกอาชีพให้สนองความต้องการ ความสนใจและเหมาะสมกับความสามารถของเขาให้มากที่สุดกับการตระหนักถึงโอกาสที่จะได้ประกอบอาชีพนั้นจริง ๆ และข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ตำแหน่งงานมีน้อย ไม่มีทุนเรียนเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ สถาบันการศึกษาที่จะฝึกอาชีพรับนักศึกษา

ได้จำนวนจำกัด

4. การเลือกอาชีพ เป็นกระบวนการขั้นตอนเชื่อมโยงในแต่ละวัย ไม่ใช่การตัดสินใจเพียงครั้งเดียว แต่เป็นการตัดสินใจที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องในช่วงเวลาหลายปี

5. พัฒนาการด้านอาชีพได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบต่อไปนี้ คือ

5.1 องค์ประกอบเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริง เป็นต้นว่า ความสามารถ ความถนัด ของบุคคล โอกาสในสังคม

5.2 องค์ประกอบด้านการศึกษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้สามารถเลือกอาชีพได้ในขอบเขตกว้างขวางมากน้อยเพียงใดถ้าได้รับการศึกษามากช่องทางเลือกประกอบอาชีพจะมาก

5.3 องค์ประกอบด้านอารมณ์ คือ ในการเลือกอาชีพบางทีอาจมีองค์ประกอบด้านอารมณ์มาเกี่ยวข้องด้วย เช่น อยากเป็นนักแสดง เพราะมีอารมณ์ฝันว่าจะได้แต่งตัวสวยมีคนนิยมชมชื่น

5.4 องค์ประกอบเกี่ยวกับค่านิยมของบุคคล

จากกระบวนการเลือกอาชีพดังกล่าว สรุปได้ว่า กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการที่ผสมผสานความต้องการของบุคคลที่จะเลือกอาชีพให้สนองความต้องการ ความสนใจ และเหมาะสมกับความสามารถของคนมากที่สุด

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ วชิรญา บัวศรี (2519, หน้า 15) กล่าวว่า ก่อนที่บุคคลใดจะตัดสินใจว่าตนเหมาะสมกับอาชีพใดนั้น ควรได้พิจารณาถึงปัจจัยสำคัญ ๆ เกี่ยวกับตนเอง เช่น มีความสนใจ หรือชอบทำอะไรเป็นพิเศษ มีความสามารถทางด้านใดแค่ไหน ทั้งทางด้านสติปัญญา สุขภาพร่างกาย มีค่านิยมในการทำงานและมีการดำรงชีวิตอย่างไร ส่วนความสำเร็จในการประกอบอาชีพนั้นจำเป็นต้องหมั่นสำรวจและพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับงานหรืออาชีพนั้น ๆ อยู่เสมอ

คมเพชร ฉัตรสุกกุล (2519, หน้า 5) ที่กล่าวว่า รากฐานที่สำคัญที่จะช่วยให้เด็กตัดสินใจเลือกอาชีพอย่างฉลาดนั้น คือ การเรียนรู้ข้อมูล รายละเอียดและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มี ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอาชีพอย่างลึกซึ้ง และที่สำคัญที่สุดข้อมูลที่ได้จะต้องมีความเที่ยงตรง ถูกต้อง และเป็นปัจจุบันเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ซูเปอร์ และโอเวอร์สตรีท (Super & Overstreet, 1960 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 111) กล่าวว่า ในการเลือกอาชีพบุคคลจะเลือกอาชีพโดยคำนึงถึงความสนใจ ความสามารถ และบุคลิกภาพของตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วชิร ทรัพย์มี (2523, หน้า 4) กล่าวว่า การเลือกทางชีวิตและอาชีพที่เหมาะสมย่อมทำให้บุคคลมีความพึงพอใจและเป็นสุขกับชีวิตการทำงานในอนาคตของเขาและเนื่องจากที่จะเลือกอาชีพได้นั้นจะต้องมีความสามารถในการใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ โดยอาศัยหลัก

การวิเคราะห์ตนเองและวิเคราะห์อาชีพประกอบกัน ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้ในระยะเวลาอันสั้น และยังกล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพของบุคคล ซึ่งได้แก่ ความสนใจ สัมฤทธิ์ผลในการเรียน ครอบครัว สถานะเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว

สำหรับ กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1951 อ้างถึงใน คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2521, หน้า 76) กล่าวว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพมี 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริง หมายถึงการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม ในขณะนั้นว่าสังคมต้องการอาชีพอะไร ก็ควรเลือกอาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการ
2. องค์ประกอบทางด้านการศึกษา หมายถึง คุณภาพและปริมาณทางการศึกษา ย่อมมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ
3. องค์ประกอบทางด้านค่านิยม ค่านิยมมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ เช่น นิยมเลือกอาชีพที่สังคมยกย่อง มีรายได้สูง เป็นต้น

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษา ผลของการให้บริการสนเทศด้านอาชีพ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ที่มีผลต่อความสอดคล้องในการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านสวน (จันทบุรี) จังหวัดชลบุรี การพิจารณาความสอดคล้อง ผู้วิจัยจะพิจารณาจากคุณลักษณะส่วนตัวของนักเรียน ซึ่งได้แก่ ความสามารถทางการเรียน ความถนัดทางการเรียน ความสนใจในอาชีพ และบุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับอาชีพของนักเรียน

ทฤษฎีการเลือกอาชีพ

1. ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Holland's theory of vocational choice) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Holland, 1977, p. 132) มีความเชื่อว่า ความสนใจในอาชีพและความชอบในอาชีพของบุคคลที่ส่วนสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของบุคคล และแบบสำรวจความสนใจในอาชีพก็คือแบบสำรวจบุคลิกภาพนั่นเอง นอกจากนี้ฮอลแลนด์ยังเชื่อว่า ความพอใจในอาชีพ ความมั่นคงในอาชีพและความสัมฤทธิ์ผลในอาชีพขึ้นอยู่กับความสอดคล้องกันระหว่างบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมของงานแต่ละชนิด จากความเชื่อเช่นนี้ ฮอลแลนด์จึงแบ่งแยกประเภทบุคลิกภาพของบุคคลและประเภทของสิ่งแวดล้อมของงานดังต่อไปนี้

1.1 บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทเข้าถึงสิ่งจะ คุณลักษณะของบุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทนี้คือ มีลักษณะของความเป็นชาย แข็งแรง ไม่ชอบเข้าสังคมมีความก้าวร้าวมีความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและทักษะเป็นองค์แต่ขาดความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และทักษะ ชอบปัญหาที่เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทนี้ มักจะชอบอาชีพต่อไปนี้ คือ อาชีพด้านเทคนิค การบิน การก่อสร้าง ช่างไฟฟ้า การประมง วิศวกรรมเครื่องกล

ช่างต่อท่อประปา ช่างถ่ายรูป พนักงานควบคุมเครื่องตัดกษุดิน พนักงานวิทยุ ช่างสำรวจ
การเกษตร

1.2 บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทสืบสวน คุณลักษณะของบุคคลผู้ที่มีบุคลิกภาพ
ประเภทนี้มีลักษณะของผู้ชาย เข้าสังคมไม่ค่อยเป็น ชอบเก็บตัว ชอบคิดมากกว่าการกระทำ
ชอบใช้สติปัญญา มีค่านิยมและทัศนคติที่ไม่ค่อยตรงตามประเพณี บุคคลประเภทนี้ชอบอาชีพที่
เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เคมี บรรณาธิการวารสาร วิทยาศาสตร์ ธรณีวิทยา การวิจัยทางวิทยาศาสตร์
อุตุนิยมศาสตร์ เขียนบทความทางวิทยาศาสตร์ และสัตวแพทย์

1.3 บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทสังคม บุคคลผู้ที่มีบุคลิกภาพประเภทนี้ของ
การสังคม มีความรับผิดชอบ มีลักษณะของเพศหญิง ชอบทางด้านอักษรศาสตร์ การศาสนา
มีความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และการใช้ทักษะเป็นอย่างดี หลีกเลียงวิธีการแก้ปัญหาให้แก่
ผู้อื่น มีความสามารถในการพูด ชอบอาชีพที่ช่วยเหลือผู้อื่น เช่น เป็นผู้ดูแลหรือผู้จัดการโรงเรียน
นักจิตวิทยาคลินิก ตัวแทนของสวัสดิภาพทางสังคม นักสอนศาสนา ครูผู้เชี่ยวชาญด้านปัญหา
เยาวชน ผู้ให้คำปรึกษาหารือ ครูพลศึกษา ผู้ควบคุมดูแลสนามกีฬา หรือสนามเด็กเล่น จิตแพทย์
นักพูด

1.4 บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทที่สนใจกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ชอบความเป็น
ระเบียบ บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้ชอบรูปแบบทางภาษา และกิจกรรมเกี่ยวกับตัวเลข ชอบ
บทบาทของการเป็นผู้ได้บังคับบัญชา หลีกเลียงสถานการณ์ที่กำกวม และการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ
ผู้อื่น ชอบกระทำตามระเบียบแบบแผน เช่น ผู้ดูแลรักษาหนังสือ ผู้ตรวจเงิน ผู้ประเมินราคา
พนักงานตัวเลข นักวิเคราะห์ นักสถิติ ผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชี ผู้จัดการการค้าและการขนส่ง

1.5 บุคคลที่มีธรรมชาติที่ชอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน หรือ ผล
ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทนี้จะมีลักษณะของเพศชาย มีทักษะ
ในการใช้ภาษาเพื่อการโฆษณา มีลักษณะเป็นคนเด่น แข็งแรง ไม่ค่อยชอบการใช้สติปัญญา ชอบ
งานที่ได้แสดงออกและเป็นผู้นำ มีความก้าวร้าวทางคำพูด อาชีพที่บุคคลประเภทนี้ชอบได้แก่
งานด้านบริหารธุรกิจ พนักงานขาย ผู้จัดการโรงแรม งานในภัตตาคาร นักเสี่ยงโชคค้ากำไร
ผู้จัดการกีฬา ผู้ขายหุ้นและขายสินค้า ผู้อำนวยการโทรทัศน์ นายหน้าขายของที่ท่องเที่ยวไป

1.6 บุคคลที่ชอบประเภทกิจกรรมที่เป็นนามธรรม ชอบอิสระ บุคคลผู้ที่มี
บุคลิกภาพประเภทนี้ไม่ชอบการเข้าสังคม มีความต้องการที่จะแสดงออกตามแบบเฉพาะของตน
ไม่ต้องเหมือนหรือตามแบบอย่างผู้อื่น มีบทบาทของผู้หญิง มีความขัดแย้งจากความไม่สงบของ
อารมณ์บ่อย ๆ ชอบถ่ายทอดปัญหาสิ่งแวดล้อมออกมาโดยการแสดงออกทางศิลปะ อาชีพที่บุคคลที่
มีบุคลิกภาพประเภทนี้ชอบได้แก่ ผู้จำหน่ายผลงานทางศิลป์ นักเขียน นักเขียนการ์ตูน

นักประพันธ์เพลง นักร้อง ผู้สอนการแสดง นักเขียนที่ไม่ประจำอยู่ในสำนักงานหนังสือพิมพ์ ผู้เรียบเรียงเสียงประสานดนตรี นักดนตรี คนเขียนบทละคร นักกวี ผู้จัดเวที ผู้ควบคุมวงดนตรี

ในการเลือกประกอบอาชีพของแต่ละบุคคล จะคำนึงถึงปัจจัย และมูลเหตุสนับสนุนหลาย ๆ ด้านประกอบกัน ซึ่งแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไป

2. ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของวิลเลียมสัน (Williamson 's traits and factors theory) วิลเลียมสัน (Williamson, 1937 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 66-67) เป็นผู้นำแนวความคิดมาให้คำปรึกษา โดยเน้นลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพ ดังนั้น วิลเลียมสัน จึงตั้งทฤษฎีการเลือกอาชีพของเขาว่า “ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพ” ซึ่งมีความเชื่อว่า “อาชีพของบุคคลมิใช่การลองผิดลองถูก แต่ต้องใช้ความคิดในการวินิจฉัยวิเคราะห์อย่างดี” และทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดของจิตวิทยา ความแตกต่าง ระหว่างบุคคลและจิตวิทยาประยุกต์ ที่กล่าวว่า แต่ละบุคคลประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญหลายประการ เช่น ความสามารถ ความถนัด เซวปัญญา ความสนใจ ค่านิยม ความต้องการ และบุคลิกภาพ สำหรับการเลือกอาชีพของแต่ละบุคคลนั้นแต่ละบุคคลจะเลือกอาชีพโดยพิจารณาถึงลักษณะของอาชีพประกอบการพิจารณาลักษณะของตนเอง พร้อมทั้งจะพิจารณาความต้องการของตลาดแรงงาน เวลาและทุนทรัพย์ที่จะใช้เตรียมตัวประกอบอาชีพ

สำหรับ “หลักการเลือกอาชีพ” ของทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพนี้ สอดคล้องกับหลักการเลือกอาชีพของพาร์สัน ซึ่งประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ ประการแรกคือ การวิเคราะห์ตนเองในด้านความสามารถ ความสนใจ ประการที่สองคือ การวิเคราะห์อาชีพโดยบุคคลจะต้องแสวงหาความรู้เกี่ยวกับลักษณะอาชีพ ความต้องการของตลาดแรงงาน เวลาและทุนทรัพย์ที่ใช้ในการเตรียมตัวประกอบอาชีพ รายได้ ความมั่นคง และโอกาสก้าวหน้าในอาชีพและประการที่สามคือ การใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินใจเลือกอาชีพ

นอกจากนี้ วิลเลียมสันยังเห็นว่า แต่ละบุคคลต่างประกอบด้วยแบบแผนของความสามารถหรือศักยภาพหรือลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลจะสัมพันธ์กับงานเฉพาะอย่าง queบุคคลนั้นต้องการ นอกจากนี้บุคคลแต่ละคนต่างต้องการจะรู้จักลักษณะ และองค์ประกอบของบุคลิกภาพของตนเอง เพื่อจะได้ใช้ลักษณะและองค์ประกอบดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพ เป็นทฤษฎีการเลือกอาชีพที่มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. บุคคลแต่ละคนที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างจากบุคคลอื่น ซึ่งลักษณะดังกล่าวสามารถสังเกต วัด และจัดจำแนกได้

2. อาชีพแต่ละอาชีพ ต้องการผู้ประกอบอาชีพที่มีลักษณะที่แตกต่างกันไป

3. การแนะแนวอาชีพ ควรเป็นกระบวนการที่จัดวางตัวบุคคลและงานให้เข้าคู่กันหรือ สอดคล้องกันอย่างเหมาะสม

ในปี ค.ศ. 1963 แคทซ์ (Katz, 1963 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 68) ศึกษาและสรุปหลักการที่สำคัญของการเลือกอาชีพไว้ว่า บุคคลแต่ละคนจะเหมาะกับ อาชีพเพียงหนึ่งหรือสองหรือสามประเภทเท่านั้น ไม่ได้เหมาะกับทุกอาชีพ การเลือกอาชีพของ แต่ละบุคคลมีอิทธิพลต่อการเลือกสาขาทางการศึกษาและบุคคลแต่ละคนควรจะได้วางโครงการ ในการเลือกอาชีพ เพราะเป้าหมายของโครงการเลือกอาชีพนั่น ช่วยให้บุคคลนั้นได้เลือกอาชีพ อย่างเหมาะสมกับตนเอง ตลอดทั้งประสบความสำเร็จก้าวหน้าในอาชีพที่ได้เลือกแล้วนั้น และถ้าบุคคล ไม่ได้รับการช่วยเหลือแนะแนว บุคคลนั้นอาจจะสามารถเลือกอาชีพที่ถูกต้องเหมาะสมได้ แต่ อาจจะเสียเวลามากและมีโอกาสเลือกผิดพลาดได้

3. ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอปพอค (Hoppock's composite theory) ฮอปพอค (Hoppock, 1967 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 87-88) กล่าวถึง ความต้องการ ของบุคคล และความสำคัญของข้อสนเทศเกี่ยวกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นปัจจัยที่มี ความสำคัญในการเลือกประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพ และกล่าวถึงหลักการที่สำคัญในการ เลือกอาชีพไว้ดังนี้บุคคลจะเลือกอาชีพเพื่อสนองความต้องการของตนเอง และความต้องการ ประการหนึ่งคือ ความต้องการที่จะปฏิบัติตามค่านิยมของตนเอง

3.1 อาชีพที่บุคคลเลือก มักจะเป็นอาชีพที่บุคคลเชื่อว่าจะสนองความต้องการ ส่วนใหญ่ของบุคคลนั้นได้ดีที่สุด

3.2 บุคคลอาจจะรับรู้ความต้องการของตนอย่างชัดเจนถูกต้อง หรืออาจจะรับรู้ อย่างเลือนลางว่า มีบางสิ่งบางอย่างที่ดึงดูดความสนใจ แต่ไม่ว่าบุคคลจะรับรู้ความต้องการตนเอง ได้ชัดเจนหรือไม่เพียงใด ความต้องการดังกล่าวก็มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ

3.3 พัฒนาการทางอาชีพเริ่มเกิดขึ้นเมื่อบุคคลตระหนักเป็นครั้งแรกว่าอาชีพสามารถ ช่วยสนองความต้องการของตนได้

3.4 พัฒนาการทางอาชีพจะดำเนินก้าวหน้าต่อไป และอาชีพที่เลือกจะดีขึ้น ถ้าบุคคลสามารถคาดคะเนอาชีพที่จะเลือกได้ จะสนองความต้องการของตนเองได้ดีเพียงใดและ ความสามารถในการคาดคะเนนั้นจะขึ้นอยู่กับความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ และ ความสามารถที่จะวินิจฉัยวิเคราะห์ได้กระจ่างชัด

3.5 ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคล เช่น ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ ค่านิยม และฐานะทางเศรษฐกิจ มีผลต่อการเลือกอาชีพ เพราะช่วยให้บุคคลได้ตระหนักถึง

ความต้องการของตนเอง และช่วยให้บุคคลสามารถคาดคะเนได้ว่า อาชีพที่เขาจะเลือกนั้น สนองความต้องการของเขาได้มากน้อยเพียงใด

3.6 ข้อเสนอแนะทางอาชีพ จะมีผลต่อการเลือกอาชีพ โดยช่วยให้บุคคลได้ค้นพบ อาชีพต่าง ๆ ที่อาจจะสนองความต้องการของตน และช่วยให้บุคคลสามารถคาดคะเนได้ว่า อาชีพใดจะสนองความต้องการของตนได้ดีกว่าอาชีพอื่น ๆ

3.7 ความพึงพอใจในงานหรืออาชีพ จะขึ้นกับงานที่บุคคลได้ทำนั้นสนอง ความต้องการตามที่บุคคลนั้นคาดหวังมากน้อยเพียงใด และระดับความพึงพอใจจะพิจารณาได้จาก อัตราส่วนของความต้องการที่ได้รับการตอบสนอง และความต้องการที่คาดหวังว่าจะได้รับการ ตอบสนอง

3.8 ความพึงพอใจเป็นผลจากงานซึ่งสนองความต้องการของบุคคลในปัจจุบันหรือ เป็นผลจากงานซึ่งมีที่ท้าวาจะสนองความต้องการของบุคคลนั้นในอนาคต

3.9 การเลือกอาชีพของบุคคลหรืออาชีพที่บุคคลจะเลือกจะเปลี่ยนได้เสมอ ถ้าบุคคล นั้นเชื่อว่าการเปลี่ยนนั้น ๆ จะสนองความต้องการของเขาได้ดีกว่า

4. ทฤษฎีการเลือกอาชีพของไครท์ (Crites) ไครท์ (Crites, 1971 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 91-94) เสนอแนะความคิดว่า เมื่อเกิดการเลือกอาชีพนั้นจะ ต้องมีเงื่อนไขจำเป็น 3 ประการ คือ

4.1 บุคคลจะต้องมีอาชีพที่จะเลือกสองอาชีพหรือมากกว่านั้น ถ้าบุคคลไม่มี ทางเลือกการเลือกอาชีพจะเกิดขึ้นไม่ได้

4.2 มีแรงกระตุ้นในการเลือกอาชีพ ได้แก่ ความคาดหวังของสังคมที่ว่า “ทุกคน ควรทำงาน”

4.3 บุคคลจะต้องมีอิสระในการประกอบอาชีพที่เขาเลือก ถ้าเขาถูกจำกัดในการ ประกอบอาชีพ เขาจะไม่สามารถเลือกอาชีพได้

นอกจากนี้ ไครท์ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกอาชีพเพื่อเป็นพื้นฐานในการ อรรถาธิบายทฤษฎีการเลือกอาชีพ จากงานวิจัยต่าง ๆ ของเขาไว้ดังต่อไปนี้

การเลือกอาชีพ หมายถึง อาชีพซึ่งบุคคลกล่าวว่า “เขาจะเลือกประกอบอาชีพนั้น” และ การเลือกอาชีพในทางปฏิบัติ หมายถึง การที่บุคคลได้แสดงถึงความตั้งใจที่จะประกอบอาชีพนั้น เป็นการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคล

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพของไครท์ ประกอบด้วย 1) การเลือกอาชีพ ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความเป็นจริงมากที่สุด และแสดงให้เห็นว่า บุคคลคิดว่า เขาจะประกอบ อาชีพอะไร 2) ความชอบในอาชีพ ได้แก่ การที่บุคคลมีความประสงค์หรืออยากจะประกอบ

อาชีพนั้น ๆ ถ้าเงื่อนไขในสภาพความเป็นจริงเปิดโอกาสได้ 3) ความปรารถนาหรือความมุ่งหวังในอาชีพ ได้แก่ การที่บุคคลมุ่งหวังว่าจะประกอบอาชีพอะไร และ 4) ความสนใจในอาชีพ มีความคล้ายคลึงกับความชอบในอาชีพ แต่มีความเป็นจริงมากกว่า เพราะความสนใจมีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกและ/หรือประกอบอาชีพนั้น ๆ

สำหรับแนวความคิด ทั้ง 4 ประการข้างต้นนี้จะมีอิสระต่อกัน แต่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน

ลักษณะทั่วไปของการเลือกอาชีพที่ไครท์กล่าวไว้มีดังนี้

1. การเลือกอาชีพ เป็นพฤติกรรมที่เป็นระบบมิใช่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ แต่ละบุคคลจะมีการเลือกอาชีพที่แตกต่างกัน

2. การเลือกอาชีพ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับตัวแปรต่าง ๆ เช่น

2.1 ตัวแปรสิ่งเร้า (stimulus variables) ได้แก่

2.1.1 วัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ แต่ผลของวัฒนธรรมที่มีต่อการเลือกอาชีพไม่เป็นแบบแผนเดียวกัน เพราะยังไปเกี่ยวข้องกับระดับชั้นต่าง ๆ ในสังคมอีกด้วย

2.1.2 ระดับชั้นทางสังคม มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ เช่น วัฒนธรรม เชื้อชาติ เชื้อชาติ มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ

2.1.3 พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ จะพบว่า การเลือกอาชีพระหว่างชนบทและในเมืองมีความแตกต่างกันมาก

2.1.4 ชุมชน เพื่อน และจรรยาบรรณในกลุ่มอาชีพ ยังสรุปแน่ชัดไม่ได้ว่ามีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ

2.1.5 ครอบครัว อาชีพของบิดาและการเลือกอาชีพ มีความสัมพันธ์กัน ส่วนการเลียนแบบจากบิดามารดา และความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับการเลือกอาชีพยังไม่สามารถสรุปได้

2.1.6 โรงเรียน ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของประสบการณ์ในการศึกษากับการเลือกอาชีพยังมีจำกัดแต่มีข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนอาจจะเป็นตัวกลางที่สำคัญในการเลือกอาชีพ

2.2 ตัวแปรตอบสนอง (response variables) ได้แก่

2.2.1 ความถนัดทั่วไป ความสามารถทางสมอง ไม่เพียงแต่จะมีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์กับความชอบ และความปรารถนาหรือความมุ่งหวังในอาชีพด้วย

2.2.2 ความสนใจมีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพ และความสนใจที่วัดได้จาก

แบบสำรวจความสนใจในอาชีพ มีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพนอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างความสนใจในอาชีพและการเลือกอาชีพของเพศหญิงจะมีความสัมพันธ์สูงกว่าเพศชาย บุคลิกภาพ มีหลักฐานสนับสนุนว่า อึดมโนทัศน์มีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพ ซึ่งสนับสนุนทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ ที่กล่าวถึงการเชื่อมโยงของตัวแปรทั้งสองนี้ นอกจากนี้ ก็มีงานวิจัยบางเรื่องได้ศึกษาถึง การประเมินตนเอง ประโยชน์ในการเลี้ยง ค่านิยม และเป้าหมายชีวิต ว่ามีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพ แต่ยังไม่สามารถสรุปได้แน่นอนกับอึดมโนทัศน์ หรืออึดมโนคติ

2.2.3 การเลือกอาชีพบุคคลจะนิยมเลือกเป็นสาขาอาชีพ ไครท์ กล่าวถึง การวัดเกี่ยวกับการเลือกอาชีพไว้ว่า เครื่องมือที่ไครท์ใช้วัดการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคล ได้แก่ การสัมภาษณ์คำถามปลายเปิด และแบบสอบถามสำหรับคำถามแบบปลายเปิดนั้นเป็นการวัดการเลือกอาชีพที่ดีที่สุด และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .70 - .80

นอกจากนี้ ไครท์กล่าวถึง พัฒนาการของการเลือกอาชีพไว้ดังนี้

1. การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการแบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ แต่ไม่ได้มีความต่อเนื่องกันทั้งหมดเพราะอย่างน้อย พบว่า มีความไม่ต่อเนื่องเกิดขึ้นครั้งหนึ่งในช่วงอายุ 14 ปี ถึง 16 ปี ซึ่งช่วงอายุนี้ เด็กจะตัดสินใจไม่ได้ และไม่สามารถมองเห็นความแตกต่างของทางเลือกในการเลือกอาชีพได้

2. ภายหลังอายุ 16 ปี กระบวนการเลือกอาชีพจะเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างการเลือก ความชอบ ความปรารถนาหรือความมุ่งหวังและความสนใจมีการเปลี่ยนแปลง

3. มีลำดับขั้นในกระบวนการเลือกอาชีพ แต่ยังกำหนดขอบเขตไม่ได้คั่น บางครั้งเป็นไปได้ว่า ช่วงเพ้อฝัน (fantasy stage) เริ่มเมื่ออายุ 9 ปี และสิ้นสุดเมื่ออายุ 13 ปี การก่อตัวของความคิดของการเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจงจะปรากฏขึ้นในระหว่างอายุ 18 ปี และ 21 ปี ในช่วงหรือระยะความเป็นจริง (realistic stage) ซึ่งเป็นระยะที่มีความเป็นจริงมากขึ้นในการเลือกอาชีพ

จากทฤษฎีการเลือกอาชีพที่กล่าวข้างต้นกล่าวถึง ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของนักเรียน เช่น ความสามารถทางการเรียน ความสนใจในอาชีพ ค่านิยม ความมุ่งหวังของผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครองและรายได้ของผู้ปกครอง

ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของกินซ์เบิร์ก (Ginzberg's theory of career development) กินซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1951 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 97-99) ได้พัฒนาทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพมาจากทฤษฎีการเลือกอาชีพ โดยแบ่งกระบวนการของการตัดสินใจเลือกอาชีพ (the process of occupational decision making) เป็น 3 ระยะ คือ

1.1 ระยะเวลาที่ 1 ระยะเวลาของความเพ้อฝัน (the fantasy period) เป็นระยะที่เด็กมีอายุประมาณ 6-11 ปี ในระยะนี้เด็กจะคิดเกี่ยวกับอาชีพในรูปของความปรารถนา เด็กไม่สามารถที่จะประมาณความสามารถ โอกาสและขอบเขตต่าง ๆ ของความจริงได้ เด็ก ๆ จะเชื่อว่าเขาสามารถจะเป็นสิ่งที่เขาต้องการจะเป็นได้และความคิดเพ้อฝันของเขาจะไม่คงที่ จะแปรเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ โดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริง หรือสภาพของความเป็นไปได้ ตลอดทั้งความสามารถของตนเองโดยเด็กคิดฝันเองว่าเมื่อโตขึ้นจะประกอบอาชีพอะไรก็ได้ เช่น คิดจะเป็นแพทย์ ตำรวจ ทหาร พยาบาล เป็นต้น โดยอาจจะได้รับอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 ระยะเวลาที่ 2 ระยะเวลาพิจารณาเลือกอาชีพ โดยยังไม่ตัดสินใจแน่นอน (the tentative period) เป็นระยะที่อยู่ในช่วงตั้งแต่ 11 ปี ถึง 17 ปี ในระยะนี้เด็กจะพิจารณาเลือกอาชีพจากลักษณะของตนเอง เช่น จะนำความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมของตนมาร่วมพิจารณาเลือกอาชีพ ในบางครั้งเด็กก็จะพิจารณาจากลักษณะอาชีพตามที่พบเห็นหรือตามที่ตนเข้าใจแต่ยังไม่ได้พิจารณาองค์ประกอบหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ทั่วถึง ดังนั้นการเลือกอาชีพในระยะนี้จึงยังไม่แน่นอน ระยะเวลาที่ 2 นี้ จำแนกเป็นระยะย่อย ๆ ได้ 4 ระยะ คือ

1.2.1 ระยะเวลาความสนใจ (interest) อยู่ในช่วงอายุ 11-12 ปี ระยะนี้ความสนใจเป็นพื้นฐานสำคัญในการเลือกอาชีพ โดยเด็กจะไม่คำนึงถึงความสามารถที่แท้จริงเพียงแต่ตระหนักว่าความสามารถเป็นสิ่งจำเป็นในการเลือกอาชีพด้วยเหมือนกัน

1.2.2 ระยะเวลาความสามารถ (capability) อยู่ในช่วงอายุ 13-14 ปี ระยะนี้เด็กได้คำนึงถึงความสามารถในการเลือกอาชีพ โดยเด็กพิจารณาว่า นอกจากความสนใจจะมีความสำคัญแล้ว ความสามารถก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนเลือกอาชีพแต่ความรู้เกี่ยวกับเรื่องความสามารถยังไม่สมบูรณ์ การเลือกอาชีพระยะนี้จึงยังไม่มีมติตัดสินใจที่แน่นอน

1.2.3 ระยะเวลาค่านิยม (values) อยู่ในช่วงอายุ 15 - 16 ปี ระยะนี้ค่านิยมเริ่มเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจในการเลือกอาชีพและในระยะนี้เด็กจะให้ความสำคัญของค่านิยมเหนือกว่าความสนใจและความสามารถ

1.2.4 ระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของการเลือกอาชีพ (transition) อยู่ในช่วงอายุประมาณ 17 ปี ระยะนี้บุคคลได้นำความสนใจ ความสามารถและค่านิยมมาพิจารณาร่วมกันในการเลือกอาชีพ แต่องค์ประกอบหรือปัจจัยทางสภาพความเป็นจริงยังนำมาร่วมพิจารณาด้วยน้อยมาก ในระยะนี้มีการวางแผนเลือกอาชีพแต่ยังไม่ได้มีการตัดสินใจที่แน่นอน ระยะนี้ยังอยู่ในขั้นทดลองเลือก แม้ว่าบุคคลนั้นจะตระหนักว่าการตัดสินใจของเขาในขณะนี้จะมีผลต่ออนาคตของเขา

1.3 ระยะเวลาที่ 3 ระยะเวลาความเป็นจริง (the realistic period) อยู่ในช่วง 17 ปี จนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ระยะนี้เป็นระยะที่บุคคลพิจารณาเลือกอาชีพตามสภาพความเป็นจริงโดย

พิจารณาองค์ประกอบทางด้านอาชีพและองค์ประกอบส่วนบุคคลประกอบกัน เพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกอาชีพและจะพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงระยะความเป็นจริงนี้จำแนกเป็น 3 ระยะย่อย ๆ คือ

1.3.1 ระยะสำรวจอาชีพ (exploration) เป็นระยะสำรวจอาชีพและโอกาสในการเลือกอาชีพนั่น ๆ ว่าอาชีพใดเหมาะสมกับตนเอง โดยพยายามจะตัดสินใจเลือกให้ตรงกับความเป็นจริง

1.3.2 ระยะการรวมตัวของความคิดที่จะเลือกอาชีพ (crystallization) เป็นระยะที่บุคคลเริ่มตัดสินใจอย่างจริงจัง โดยมีการรอมชอมระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเลือกอาชีพนั่น ๆ ซึ่งในระยะนี้เป็นระยะที่บุคคลพร้อมจะเลือกอาชีพภายหลังที่ได้ฝึกความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกอาชีพไว้พอสมควรแล้ว

1.3.3 ระยะตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจง (specification) ระยะนี้บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจง โดยพยายามกำหนดอาชีพต่าง ๆ ที่จะเลือกให้แคบเข้า เพื่อให้ได้อาชีพที่เฉพาะเจาะจง และเตรียมการที่จะลงมือดำเนินการตามที่ได้ตัดสินใจเลือกโดยการหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพนั่น ๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนการตัดสินใจ

จากทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของกินซ์เบิร์ก สรุปได้ว่าการเลือกอาชีพของบุคคลเป็นกระบวนการต่อเนื่องโดยพิจารณาเลือกอาชีพตามลักษณะของคนอื่นได้แก่ ความสามารถ ค่านิยมของตนและมีการสำรวจอาชีพประกอบการพิจารณาเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของตนเอง

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของซูเปอร์ (Super's theory of career development) ซูเปอร์ (Super, 1957 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 104-107) ได้ศึกษาแบบแผนหรือแบบฉบับของอาชีพเป็นระยะยาวถึง 20 ปี และได้เสนอขั้นพัฒนาการทางอาชีพเป็น 5 ขั้น ดังนี้

2.1 ขั้นที่ 1 ขั้นการเจริญเติบโต อยู่ในช่วงตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 14 ปี เป็นขั้นของการพัฒนาความรู้สึกรู้จักคิดที่มีต่อตนเองหรืออัตมโนทัศน์ โดยเริ่มพัฒนาจากการถือคนตามแบบบุคคลสำหรับในครอบครัวหรือในโรงเรียน ในช่วงแรกของขั้นการเจริญเติบโตนี้ เด็กจะมีความต้องการและความเพ้อฝันมาก ส่วนความสนใจและความสามารถจะมีความสำคัญมากขึ้นเมื่อเด็กได้มีส่วนร่วมในสังคมเพิ่มขึ้น และมีโอกาสได้ทดสอบในสภาพความเป็นจริงมากขึ้น ทั้งนี้จำแนกเป็นระยะย่อย ๆ 4 ระยะ คือ

2.1.1 ระยะที่ 1 ระยะที่เด็กยังไม่สนใจเลือกอาชีพ ระยะนี้เด็กจะมีอายุอยู่ในช่วง 3 ปีแรกของชีวิต

2.1.2 ระยะที่ 2 ระยะเพ้อฝัน เป็นระยะที่เด็กมีอายุระหว่าง 4-10 ปี เป็นระยะที่

เด็กจะคิดถึงเรื่องอาชีพในลักษณะเพื่อฝัน และอาจจะมีการเล่นหรือการแสดงบทบาทตามความเพื่อฝัน

2.1.3 ระยะที่ 3 ระยะความสนใจ เป็นระยะที่เด็กมีอายุระหว่าง 11-12 ปี ระยะนี้เด็กจะพิจารณาอาชีพตามความสนใจของตนเอง โดยจะใช้ความชอบและความสนใจเป็นหลักในการตัดสินใจเลือกอาชีพและกิจกรรม

2.1.4 ระยะที่ 4 ระยะความสามารถ เป็นระยะที่เด็กมีอายุระหว่าง 13-14 ปี ระยะนี้เด็กจะพิจารณาอาชีพ โดยคำนึงถึงความสามารถของตนเองพร้อมทั้งคำนึงถึงคุณสมบัติอื่น ๆ ของตน และมีความต้องการอยากจะทำหรือต้องการฝึกงานเกี่ยวกับอาชีพนั้น

2.2 ขั้นที่ 2 ขั้นการสำรวจ ขั้นนี้บุคคลมีอายุระหว่าง 15-24 ปี เป็นขั้นของการสำรวจตนเอง สำรวจอาชีพขณะอยู่โรงเรียน โดยสำรวจจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หรือจากงานอดิเรกหรือจากการทำงานพิเศษ และทดลองสวมบทบาทงานหรืออาชีพนั้น ๆ ในขั้นนี้เด็กจะเริ่มแสวงหาประสบการณ์จากการทำงาน และจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับขั้นการสำรวจนี้แบ่งเป็นระยะย่อย ๆ 3 ระยะ คือ

2.2.1 ระยะที่ 1 ระยะเริ่มพิจารณา และทดลองเลือกอาชีพแต่ยังไม่ตัดสินใจแน่นอน อยู่ในช่วงอายุ 15-17 ปี โดยบุคคลจะพิจารณาอาชีพตามความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ ค่านิยม และโอกาสในการได้งานทำ สำหรับในระยะนี้นั้นจะมีการลองเลือกปฏิบัติ อดิปรายการทำงานเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ประสบการณ์อื่น ๆ

2.2.2 ระยะที่ 2 ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการพัฒนาการด้านอาชีพ หรือ ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเลือกอาชีพ อยู่ในระหว่างอายุ 18-21 ปี ระยะนี้เป็นระยะที่บุคคลพิจารณาเลือกอาชีพจากสภาพความเป็นจริงมากขึ้น โดยจะพิจารณาจากลักษณะของตนเอง ลักษณะของงานอาชีพ และโอกาสที่จะได้งานทำ เป็นระยะที่บุคคลเตรียมตัวเข้าสู่โลกของงาน เตรียมตัวให้พร้อมในการทำงาน

2.2.3 ระยะที่ 3 ระยะทดลองปฏิบัติ อยู่ในช่วงอายุ 22-24 ปี เป็นระยะที่บุคคลได้ตัดสินใจเลือกอาชีพแล้ว และเริ่มทดลองปฏิบัติงานหรือทำงานในอาชีพที่เลือกนั้น ๆ

2.3 ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างหลักฐาน เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มประกอบอาชีพที่ถาวรอยู่ในช่วงอายุ 25-44 ปี เป็นขั้นที่บุคคลได้ค้นพบงานที่เหมาะสม มีความตั้งใจและความพยายามในการทำงาน เพื่อจะได้ยึดเป็นอาชีพที่ถาวร แต่ในระยะต้น ๆ ของขั้นสร้างหลักฐานนี้อาจมีการทดลองงาน และเปลี่ยนงานอยู่บ้าง แต่บางคนก็อาจจะไม่มีการทดลองงานหรือเปลี่ยนงาน สำหรับขั้นนี้แบ่งเป็นระยะย่อย ๆ 2 ระยะ คือ

2.3.1 ระยะเวลาที่ 1 ระยะทดลองปฏิบัติงาน อยู่ในช่วงอายุ 25 – 30 ปี ระยะนี้เป็นระยะที่บุคคลประกอบอาชีพที่ได้เลือกสรรแล้ว แต่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงงานหากว่าบุคคลนั้นไม่พึงพอใจในงานซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงอีกหนึ่ง หรือสองครั้งจึงจะพบงานที่ยึดเป็นอาชีพที่ถาวร สำหรับบางคนอาจไม่มีระยะนี้ คือ เขาประกอบอาชีพที่ถาวรเลยไม่มีการเปลี่ยนงาน

2.3.2 ระยะเวลาที่ 2 ระยะสร้างความมั่นคงในอาชีพอยู่ในช่วงอายุ 31–44 ปี ระยะนี้บุคคลจะเริ่มทำงานตามแผนอาชีพที่กระจัดจาง เพื่อสร้างงานให้มีความมั่นคงและพัฒนางานให้ก้าวหน้า

2.4 ขั้นที่ 4 ขั้นการคงไว้ซึ่งความมั่นคงในอาชีพ หรือขั้นของชีวิตที่มั่นคงอยู่ในช่วงอายุ 45–64 ปี เป็นขั้นที่บุคคลมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพโดยจะดำเนินการประกอบอาชีพที่เลือกแล้วและสร้างความก้าวหน้า และความมั่นคงในการประกอบอาชีพนั้น

2.5 ขั้นที่ 5 ขั้นความเสื่อมถอย เป็นขั้นที่บุคคลมีอายุ 65 ปี ขึ้นไป ขั้นนี้บุคคลเริ่มลดประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ เริ่มมีความเสื่อมถอยทั้งพลังปัญญา และพลังทางร่างกาย มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมของงาน และหยุดงานนั้นไปในที่สุด หรืออาจจะมีกิจกรรมอื่นหรืองานครึ่งเวลาหรืองานอดิเรก ทดแทนงานอาชีพเดิม สำหรับขั้นนี้จำแนกเป็นระยะย่อย ๆ 2 ระยะ คือ

2.5.1 ระยะเวลาที่ 1 ระยะลดการทำงาน อยู่ในช่วงอายุ 65–70 ปี เป็นช่วงที่บุคคลเริ่มลดประสิทธิภาพการทำงานในอาชีพของตน การทำงานของบุคคลในช่วงนี้จะช้าลงบางคนมีการเปลี่ยนหน้าที่การงาน ลักษณะงาน หรืออาจจะทำงานเป็นบางเวลา

2.5.2 ระยะเวลาที่ 2 ระยะเลิกประกอบอาชีพโดยสิ้นเชิง คือ ตั้งแต่อายุ 71 ปี ขึ้นไป เป็นช่วงของการพักผ่อนหยุดประกอบอาชีพโดยสิ้นเชิง แต่บางคนอาจจะทำงานไปเรื่อย ๆ จนสิ้นอายุขัย

จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การพิจารณาเลือกอาชีพของบุคคลจะเลือกอาชีพโดยมีการสำรวจตนเอง สำรวจอาชีพ และนำความสนใจ ความสามารถ ค่านิยม มาร่วมในการพิจารณาคัดสนใจเลือกอาชีพ

สรุปได้ว่า ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (J. L. Holland's theory of vocational choice) ในการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อให้บริการสนเทศด้านอาชีพแก่นักเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ

1. งานวิจัยในต่างประเทศ เดนตัน (Denton, 1985, p. 69) ได้ศึกษาสิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า เพศ เชื้อชาติ

คะแนนเฉลี่ยสะสมและขนาดของโรงเรียนส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียน
 แทง (Tang, 1997, p. 2883A) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกอาชีพของชาวเอเชีย
 อเมริกัน ผลการศึกษาพบว่า บุคลิกภาพ ความสนใจในอาชีพ ค่านิยมในงาน ความสามารถ
 ส่งผลต่อการเลือกอาชีพ

เดอร์ (Derr, 1997, p. 3402A) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเลือกอาชีพของ
 นักเรียนเกรด 11 ที่อยู่ในมลรัฐออเรกอน ผลการศึกษา พบว่า ประสบการณ์ การได้รับข้อมูล
 ข่าวสาร ความสนใจในอาชีพ ค่านิยมของบุคคล มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเลือกอาชีพ

2. งานวิจัยในประเทศ พัทธา เข้มสำราญ (2535, หน้า 60) ได้ศึกษาผลของการให้
 คำปรึกษารายบุคคลด้านอาชีพตามแบบของ จอห์น โอ ไครท์ มีต่ออรรถกวีทางอาชีพของนักเรียน
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้
 รับคำปรึกษาทางอาชีพตามแบบของ จอห์น โอ ไครท์ มีอรรถกวีทางอาชีพดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ .05

เพ็ญศรี จินดาศักดิ์ (2535, หน้า 90) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ
 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด ชลบุรี พบว่า เพศ ความสนใจ
 ในอาชีพ ค่านิยมในอาชีพ มีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จันทนา กาไหล่ทอง (2537, หน้า 52) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม
 ด้านอาชีพที่มีต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทุ่งเสถียร
 ชนูปถัมภ์ จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม
 ด้านอาชีพมีการตัดสินใจเลือกอาชีพดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ
 ทางสถิติที่ระดับ .01

อำไพพรรณ สกุลธนาคร (2538, หน้า 63) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ
 เป็นรายบุคคลที่มีต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศึกษา
 สงเคราะห์พนมทวน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาด้านอาชีพเป็นรายบุคคล
 แบบวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล มีการตัดสินใจเลือกอาชีพดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ
 ทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยทั้งของต่างประเทศและในประเทศ สรุปได้ว่า การเลือกอาชีพของนักเรียน
 จะสัมพันธ์กับ เพศ ความสนใจในอาชีพ และค่านิยมในอาชีพ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ

ความสนใจในอาชีพ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสนใจในอาชีพ ความหมายของความสนใจในอาชีพ

วัชร ทรัพย์มี (2523, หน้า 56-57) ให้ความหมายของความสนใจไว้ว่า ความสนใจ คือ ความรู้ สึกงคงอยากรู้ อยากเห็น อยากกระทำให้สิ่งที่ตนสนใจ ความสนใจเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ และมีอิทธิพลต่อการที่บุคคลจะมีความบากบั่นในการประกอบอาชีพนั้นมากน้อยเพียงใด

โรว์ (Roe, 1964, p. 85) กล่าวว่า ความสนใจมีความสำคัญต่อวิทยาการงานอาชีพ เพราะการประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจที่มีต่ออาชีพนั้น ความสนใจเป็นสิ่งที่บุคคลชอบ ให้ความสนใจ สังเกต นึกถึงหรือกระทำด้วยความพอใจและสนุกสนานเพลิดเพลิน จากข้อความดังกล่าวข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ความสนใจในอาชีพ หมายถึง ความชอบ ความสนใจ ต่ออาชีพใดอาชีพหนึ่งอันจะทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะเลือกประกอบอาชีพนั้น ๆ ในภายหน้า

กินซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1966, pp. 47-57) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ ความสนใจไว้ใน ทฤษฎีการเลือกอาชีพดังหลักการข้อหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า กระบวนการเลือกอาชีพเป็น การเลือกอาชีพ ให้สนองความต้องการ ความสนใจ และเหมาะสมกับความสามารถของบุคคลโดยตระหนักถึง โอกาสที่จะได้ประกอบอาชีพนั้น

นอกจากนี้ ซูเปอร์ และไครท์ (Super & Crites, 1968, pp. 378-380) ได้แบ่ง ความสนใจออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การแสดงออกถึงความสนใจ (expressed interest) หมายถึง ความสนใจที่แสดงออกทางภาษา เป็นคำพูดที่แสดงออกถึงความสนใจในวัตถุ กิจกรรมงานหรืออาชีพ เช่นพูดว่า “เมื่อผมโตขึ้น ผมอยากเป็นตำรวจ”

2. การกระทำกิจกรรมที่สนใจ (manifest interest) หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรืองานอาชีพที่เราสนใจอย่างจริงจัง เช่น นักเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน ศิลปะ การละคร และการใช้เวลาว่างที่มีอยู่กับงานอดิเรกที่ชอบ

3. ความสนใจที่ได้จากการใช้แบบทดสอบ (test interest) หมายถึง ความสนใจที่ได้จากการทดสอบโดยใช้แบบทดสอบ โดยมีสมมติฐานว่า ความสนใจในกิจกรรมอย่างหนึ่ง จะทำให้เรามีความรู้ในกิจกรรมนั้นเพิ่มมากขึ้น

4. ความสนใจที่ได้จากการใช้แบบสำรวจ (inventory interest) เป็นการประเมินความสนใจ จากการตอบคำถามเกี่ยวกับความชอบ ไม่ชอบในกิจกรรมนั้น ๆ โดยใช้แบบสำรวจคำตอบที่ได้จากแบบสำรวจนี้ จะต้องอาศัยวิธีการทางสถิติเพื่อแปลความหมายของข้อมูล

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจในอาชีพ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจในอาชีพทั้งในประเทศ และต่างประเทศ มีดังนี้

ฮอลแลนด์ และนิโคล (Holland & Nichols, 1964, pp. 233-242) ได้ศึกษาพบว่าสาเหตุของการตัดสินใจเปลี่ยนวิชาเอกของนักศึกษาในวิทยาลัยนั้น เนื่องจากนักศึกษาไม่สนใจวิชาเอกนั้น ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่สุด ส่วนสาเหตุรองลงมาคือ นักศึกษาไม่มีความถนัดในวิชาชีพนั้น ๆ และยังพบว่า นักศึกษาชายให้ความเห็นว่าการตัดสินใจเลือกอาชีพความสนใจของบุคคลมีความสำคัญยิ่งกว่าความสามารถด้านสติปัญญา

ซูเปอร์ และไครท์ (Super & Crites, 1968, p. 43) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความสนใจ พบว่าความสนใจเป็นตัวกำหนดในการเลือกเรียนและเลือกประกอบอาชีพมากกว่า ความถนัด สถานภาพทางสังคม บุคลิกภาพ

แบลคเบิร์น (Blackburn, 1975, p. 4152A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหวังทางการศึกษาและอาชีพ และความคาดหวังในการประกอบอาชีพของนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยสะสมสูงจะมีความมุ่งหวังทางการศึกษาและอาชีพสูง

สมจิต อภิชนาพงษ์ (2523, หน้า 46) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว-เก็บตัว กับความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2533 ในจังหวัดชุมพร จำนวน 432 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีอาชีพต่างกันจะมีความสนใจในอาชีพแต่ละประเภทไม่แตกต่างกัน

สุนนรัตน์ กันหลง (2523, หน้า 59) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความตรงตามสภาพของแบบสำรวจความสนใจในอาชีพของคูเดอร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 290 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของคูเดอร์ ผลการวิจัย พบว่า แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของคูเดอร์ มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ .50 และ สมควรที่จะได้พัฒนาให้เป็นแบบสำรวจความสนใจในอาชีพฉบับมาตรฐานต่อไป

จิตติพร คงสิทธิ์ (2527, หน้า 32) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินความสนใจในอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2527 จำนวน

159440

373.1481
01984
A.5

400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของสตรี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเรียนให้ความสนใจเป็นอันดับแรก คือ กลุ่มนันทนาการและการกีฬา อันดับสอง คือ กลุ่มวิทยาศาสตร์ และอันดับสาม คือ กลุ่มศิลปะ ส่วนกลุ่มความสนใจที่นักเรียนให้ความสนใจน้อย คือ ต่ำกว่าร้อยละ 1 ได้แก่ กลุ่มกิจกรรมทางศาสนา คณิตศาสตร์ กฎหมาย การเมือง การสอน การผจญภัยและการแสดง

นิภา วัฒนเวทิน (2529, หน้า 31-40) ได้สำรวจความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2527 ในภาคใต้ โดยใช้แบบสำรวจความสนใจในอาชีพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการสำรวจพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความสนใจในอาชีพสอดคล้องกัน กล่าวคือ นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความสนใจในอาชีพทหารช่างเทคนิควิศวกรรม ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ดำรง วิศวกร แพทย์ สถาปนิก ส่วนนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความสนใจในอาชีพพยาบาล แพทย์ คำขาย ครู-อาจารย์ เลขานุการ และนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความสนใจในอาชีพทหาร ดำรง วิศวกร ข้าราชการ ฝ่ายปกครองท่าฟาร์มเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความสนใจในพยาบาล นักธุรกิจ ครู - อาจารย์ พนักงานธนาคาร เลขานุการ การเมือง การสอน การผจญภัยและการแสดง

บุญรักษ์ ดันต์เจริญรัตน์ (2530, หน้า 69) ได้ทำการวิจัยเรื่องแผนการศึกษาต่อการประกอบอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 7 จำนวน 2,100 คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนแต่ละแผนการเรียนแสดงความสนใจเกี่ยวกับอาชีพเสมียน อาชีพการค้า อาชีพหัตถกรรม และความสนใจ เกี่ยวกับช่างโลหะ และอาชีพขับรถ อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ สำหรับความสนใจเกี่ยวกับอาชีพด้านอื่น ๆ นั้นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วความสนใจอาชีพจะสัมพันธ์กับแผนการเรียนที่นักเรียนกำลังเรียนอยู่ นอกจากนี้ นักเรียนที่ต่างแผนการเรียนกันมีความสนใจเกี่ยวกับอาชีพด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน เป็นรายแผนการเรียน การศึกษา และการประกอบอาชีพในระดับสูง และนักเรียนที่บิดามารดา มีรายได้สูงจะมีความปรารถนาทางอาชีพในระดับสูงด้วย

บุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับอาชีพ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ ความหมาย เบอร์นาร์ด (Bernard, 1970, p. 110) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ผลรวมทั้งหมดของท่าทาง รูปร่างลักษณะทางกาย พฤติกรรมที่แสดงออก แนวโน้มการกระทำ ขอบเขต ความสามารถ ทั้งที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน และที่แสดงออกมาให้เห็น

แซมมวล (Samuel, 1981, p. 3) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะทางจิตวิทยาเฉพาะตัวบุคคล ซึ่งแสดงออกมาให้เห็นด้านของพฤติกรรมและความคิด

จรรยา สุวรรณทัต และดวงกมล เวชบรรยงรัตน์ (2529, หน้า 219) กล่าวว่า บุคลิกภาพ คือ แบบแผนพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป เป็นลักษณะรวมของ บุคคลนั้น อันประกอบด้วยพฤติกรรมที่แสดงออก และลักษณะภายในของบุคคลซึ่งทำให้บุคคลนั้น มีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2531, หน้า 5) ได้สรุปความหมายของบุคลิกภาพว่าเป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งส่วนภายนอกและภายใน คือ

1. ส่วนภายนอก คือ ส่วนที่มองเห็นชัดเจน เช่น รูปร่าง หน้าตา กิริยา มารยาท การแต่งตัว วิถีพุดจา การนั่ง การยืน
2. ส่วนภายใน คือ ส่วนที่มองเห็นได้ยาก แต่อาจทราบได้โดยการอนุมาน เช่น สติปัญญา ความถนัด ลักษณะอารมณ์เฉพาะตัว ความใฝ่ฝันปรารถนา ปรัชญาชีวิต ค่านิยมและความสนใจ

กันยา สุวรรณแสง (2531, หน้า 3) ได้กล่าวไว้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง การรับรู้พฤติกรรมรวมทั้งหมดของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทั้งในสิ่งที่มองเห็นได้ เช่น พฤติกรรมและสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น ความคิด ความสนใจ ซึ่งจะ使人อื่นสามารถที่จะเข้าใจ และแยกแยะความแตกต่างของบุคคลนั้นจากคนทั่วไปได้

จุฑา บุรีภักดิ์ (2533, หน้า 12-13) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะอันจำเป็นสิ่งที่จำเพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งแสดงออกทางท่าทาง ความรู้สึกนึกคิด ความเฉลียวฉลาด ตลอดจน กิริยามารยาท การแต่งกายคสุภาพ มีอุปนิสัยที่ดี มีความดีารวม อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ทำร้ายจิตใจผู้อื่น มีน้ำใจ มีความเข้าใจผู้อื่น และเป็นผู้วางตนเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

สุรางค์ ไคว้ตระกูล (2533, หน้า 21) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลแสดงออก โดยพฤติกรรมที่บุคคลนั้นมีต่อสิ่งแวดล้อมที่ตนกำลังเผชิญอยู่ และพฤติกรรมนี้จะคงเส้นคงวาพอสมควร

จินตนา อินทรทัศน์ (2541, หน้า 32) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ผลรวมของพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายใน ตลอดจนทัศนคติ ค่านิยม ซึ่งแสดงให้เห็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

จากเอกสารข้างต้นสรุปได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ที่สามารถมองเห็นได้

นอกจากนี้ บุคลิกภาพยังมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ และบุคคลจะเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน โดยฮอลแลนด์ ได้เห็นว่า บุคลิกภาพเฉพาะอย่างจะมีความสัมพันธ์กับอาชีพเฉพาะอย่าง และบุคลิกภาพแต่ละแบบจะมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางอาชีพ อย่างไรก็ตาม หากบุคคลใดที่มีบุคลิกภาพไม่คงที่และไม่สอดคล้องกับลักษณะอาชีพใดอาชีพหนึ่งดังกล่าวข้างต้น หรือไม่มีความสนใจหรือชอบด้านใดเลย เขาก็จะประสบปัญหาในการเลือกอาชีพ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นก็จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากผู้ให้คำปรึกษา และแนะแนวด้านอาชีพในด้านข้อมูลทางอาชีพ และฮอลแลนด์เสนอว่า ถ้าบุคคลใดไม่สามารถเลือกอาชีพตามความสนใจและความต้องการเป็นลำดับแรกของตนได้ ก็จะเลือกอาชีพลำดับรองลงมา ซึ่งจะเหมาะสมกับบุคลิกภาพของบุคคลนั้นต่อไป แต่หากว่าความต้องการหรือความชอบอาชีพต่าง ๆ ก้ำกึ่งกันก็จะทำให้บุคคลนั้นประสบปัญหาในการเลือกอาชีพ ซึ่งจะทำให้การเลือกอาชีพนั้นยากขึ้น นอกจากนี้ฮอลแลนด์ได้กล่าวอีกด้วยว่า ความคาดหวังเกี่ยวกับระดับการเลือกอาชีพของบุคคล จะขึ้นอยู่กับการศึกษาที่บุคคลนั้นสามารถประเมินความสนใจของตนเอง และรู้จักบุคลิกภาพของตนเองมากน้อยเพียงใด ประกอบทั้งมีความรู้เกี่ยวกับอาชีพนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับอาชีพ อบอวล หกสุวรรณ (2516, หน้า 178-179) ได้เปรียบเทียบบุคลิกภาพของบุคคลในอาชีพครูกับแพทย์ กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์วิทยาลัยการศึกษา 3 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 56 คน และแพทย์ประจำโรงพยาบาล 6 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 66 คน ผลการศึกษาพบว่า แพทย์ชายมีบุคลิกภาพด้านทำตามความจริง มีเล่ห์เหลี่ยม ครูชายมีบุคลิกภาพด้านถือตนเป็นใหญ่มากกว่าแพทย์ชายที่ค่อนข้างถ่อมตัว แพทย์ชายมีบุคลิกภาพด้านประสาทมั่นคงและกล้าเข้าสังคม มากกว่าแพทย์หญิงที่ค่อนข้างสูงอายุ แพทย์หญิงมีความเกรงใจมากกว่าแพทย์ชาย ส่วนครูชายมีบุคลิกภาพด้านถือตนเป็นใหญ่มากกว่าครูหญิงที่ค่อนข้างถ่อมตน และครูหญิงมีจิตใจอ่อนแอกว่าครูชาย

สุเมธ แสงนิมนวล (2530, หน้า 30) ได้ศึกษาพัฒนาตนเองด้านบุคลิกภาพและลักษณะการทำงานของข้าราชการฝ่ายปกครองซึ่งรวมถึงนายอำเภอ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมในโรงเรียนนายอำเภอ รุ่นที่ 27 ของกรมการปกครอง พบว่า บุคลิกภาพที่ดีที่พึงประสงค์นั้น ได้แก่การแต่งกายดี สุภาพเรียบร้อยเหมาะสม มีอารมณ์ขัน ชอบยิ้ม สดชื่น ร่าเริง ทำทางดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความอ่อนน้อม ไม่ยกตนข่มท่าน มีความเชื่อมั่นในตนเอง กระตือรือร้นในการทำงาน มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ และมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ส่วนลักษณะของการทำงานที่ดีนั้นควรมีความรับผิดชอบ มีการทำงานที่รวดเร็วถูกต้อง มีความตั้งใจจริง กระตือรือร้น ขยันในการศึกษาหาความรู้ อุทิศเวลาให้กับงาน เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน มีการทำงานเป็นระบบ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น

ปานทิพย์ โสภานิต (2531, หน้า 175-176) ได้ศึกษาบุคลิกภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า

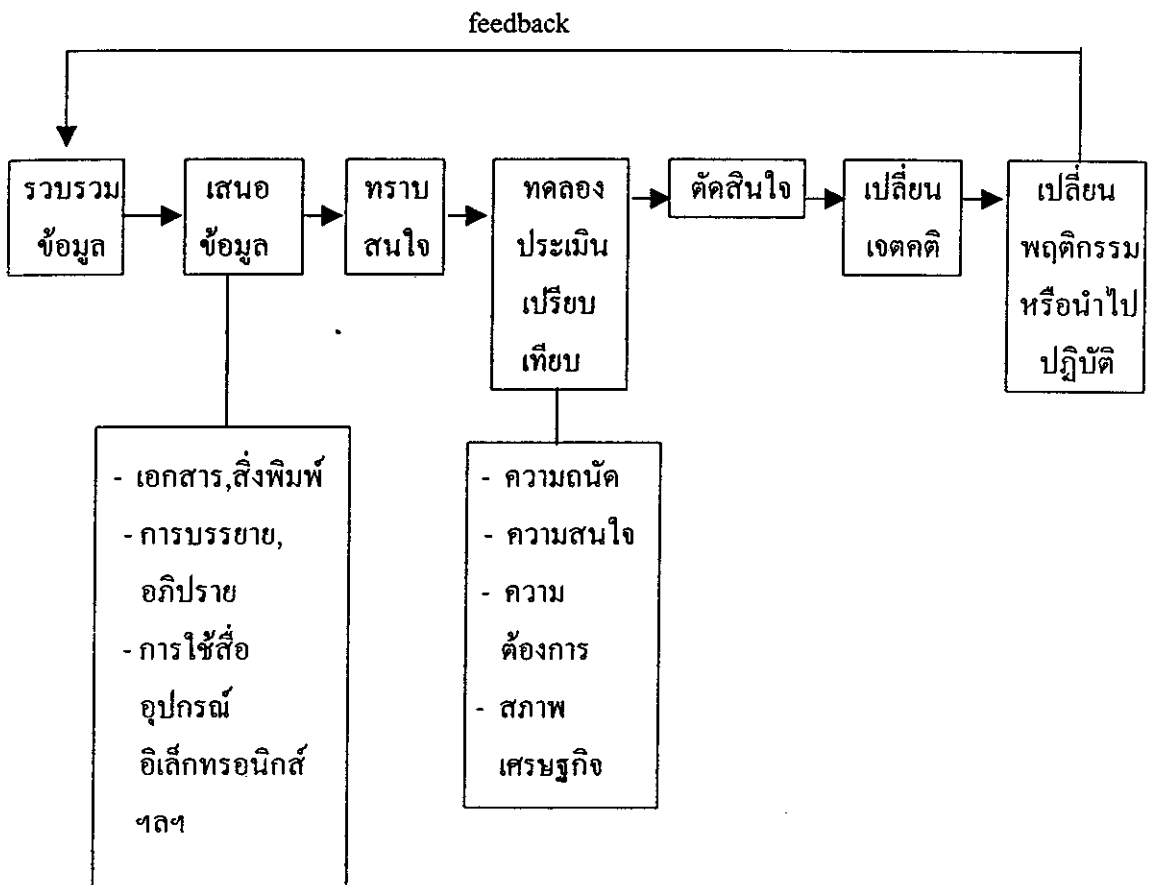
1. นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีบุคลิกภาพของบุคคลที่สนใจอาชีพประเภทงานช่างฝีมือ และกลางแจ้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ มีบุคลิกภาพของบุคคลที่สนใจวิชาชีพประเภทงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่มีผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการ รับจ้าง และค้าขาย มีบุคลิกภาพของบุคคลที่สนใจอาชีพประเภทงานวิทยาศาสตร์ และเทคนิคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พระดา สุริยคุณ (2535, หน้า 101-105) ได้ศึกษาเรื่อง การฝึกศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของทหารกองประจำการ กองทัพภาคที่ 3 โดยใช้แบบทดสอบอีพีพีเอส เป็นเครื่องมือ โดยมุ่งศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของทหารกองประจำการ 15 ด้าน คือ ด้านสัมฤทธิ์ผล ด้านการเป็นผู้ตาม ด้านความเป็นระเบียบ ด้านการแสดงออก ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านการมีมิตรสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านการเข้าใจตนเองและผู้อื่น ด้านความต้องการการเปลี่ยนแปลง ด้านความอดทน ด้านการคบเพื่อนต่างเพศ และด้านความก้าวร้าว โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ทหารกองประจำการรุ่นที่ 1/2534 ที่สังกัดอยู่ในหน่วยต่าง ๆ ในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 300 คน ให้กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษำทำแบบทดสอบอีพีพีเอส ก่อนและหลังการฝึกศึกษาเบื้องต้นทั่วไปสำหรับทหารใหม่ ในการทดสอบภายหลังการฝึกศึกษาได้ทำการทดสอบภายหลังการฝึกศึกษาแล้วทั้งสิ้น 2 สัปดาห์ จากการฝึกทั้งหมดเป็นเวลา 7 สัปดาห์ ทำการทดสอบค่าที (*t-test*) ผลการวิจัยพบว่า ทหารกองประจำการที่เข้ารับการฝึกศึกษาตามหลักสูตรการฝึกทหารใหม่เบื้องต้นทั่วไป มีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้ คือ บุคลิกภาพด้านความเป็นระเบียบ ด้านความอดทน ด้านความต้องการเปลี่ยนแปลง ด้านการเข้าใจตนเองและผู้อื่น ด้านการขอความช่วยเหลือ และด้านการต้องการพึ่งตนเองเป็นไปในทางที่เพิ่มขึ้น ส่วนด้านการต้องการก้าวร้าวรุกราน และด้านการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นไปในเชิงนิเสธ ส่วนการจัดอันดับของบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ พบว่า บุคลิกภาพด้านความอดทน ด้านความเป็นระเบียบ ด้านการเข้าใจตนเองและผู้อื่น จัดอยู่ในลำดับต้น ๆ ส่วนบุคลิกภาพด้านการแสดงออกจัดอยู่ในลำดับสุดท้าย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่า บุคลิกภาพของบุคคลเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ:

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์

แนวคิดเกี่ยวกับการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการให้ข้อมูลด้านอาชีพ การให้ข้อมูลด้านอาชีพแก่บุคคลนั้น คู่มือแนะแนว ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2535) ได้เสนอขั้นตอนเป็นแผนภูมิการดำเนินงานไว้ดังนี้คือ

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการนำเสนอข้อมูลด้านอาชีพและรูปแบบการให้ข้อมูลด้านอาชีพ

โดยที่การนำเสนอข้อมูลนั้นมีเป้าหมาย เพื่อให้ผู้รับข้อมูลได้เปลี่ยนพฤติกรรมหรือสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นการเสนอข้อมูลจึงควรพิจารณาวิธีการหรือรูปแบบที่น่าสนใจและเกิดประโยชน์แก่ผู้รับข้อมูลมากที่สุด (ชัยนาถ นาคบุปผา, 2526, หน้า 89)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เนตรนภิส แ่งฉิมวงศ์ (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการให้ข้อสนเทศด้านอาชีพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการสอนของครูที่มีต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน ใช้เวลาในการให้ข้อสนเทศ

ด้านอาชีพ 3 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที ผลการวิจัยพบว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพของกลุ่มที่ให้ข้อเสนอแนะด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์หลังการให้ข้อมูลด้านอาชีพสูงกว่ากลุ่มที่ให้ข้อเสนอแนะด้วยการสอนของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ยังไม่พบว่ามีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการให้บริการสนเทศด้านอาชีพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ แต่มีการนำไปใช้กับการเรียนการสอนในวิชาอื่น ค่อนข้างมาก จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทดลองนำคอมพิวเตอร์มาใช้เพื่อการให้บริการสนเทศด้านอาชีพ ซึ่งยังมีน้อยอยู่มาก